

Ars Restaura
KONSERWACJA ZABYTKÓW
KAMIEŃ • SZTUKATERIE • METAL

mgr Roman Dawidziak
35-300 Rzeszów, ul. Nazimka 2/1
tel./fax 8 775 78 • Kores 3602 947
Regon 69067785 • NIP 815

PROGRAM KONSERWATORSKI

renowacji mogił na Cmentarzu Wojskowym przy ul. Cmentarnej w Dębicy (wpis do rejestru zabytków A-335 z dn. 31.05.1990 r.)

Zakresem objęto nagrobki na mogiłach zbiorowych oraz pojedynczych usytuowanych w sąsiedztwie Pomnika Armii Krajowej zlokalizowanego w południowo – wschodniej części cmentarza.

ROZPOZNANIE HISTORYCZNE

Cmentarz wojskowy pochodzi z I połowy XX w. Najstarszy istniejący nagrobek z 1915 r. Jerzego Żuławskiego poety i powieściopisarza, żołnierza Legionów. Położony od strony południowej przy ul. Cmentarnej, od zachodu graniczy z cmentarzem parafialnym, od północy łąką, od wschodu ogródki działkowe, za którymi zlokalizowany jest cmentarz żydowski. Powierzchnia 0,36 ha. Działka ewidencyjna nr 906.

Według karty cmentarza (WUOZ – Delegatura w Rzeszowie) cmentarz zawiera 450 mogił oraz 8 grobowców o znaczeniu historycznym lub osób szczególnie zasłużonych. Są to groby m.in. żołnierzy WP z 1918, 1919, 1920 i 1939 r. Zbiorowa mogiła 37 nieznanych żołnierzy WP poległych w 1939 r. w Kleszczach. Mogiła 54 ofiar terroru hitlerowskiego zamordowanych w dniu 2.02.1944 r. w Dębicy. Obelisk „Pamięci żołnierzy ZWZ – AK, grób pamięci dębickich Sybiraków oraz m.in. mjr Adama Lazarowicza z 1951 r.

OPIS INWENTARYZACYJNY:

Mogiły to geometryczne nagrobki – ramy z tabliczkami inskrypcyjnymi i krzyżami. Czytelny podział nagrobków wskutek równoległego układu w regularnych rzędach w kwaterze przy dominującym pomniku AK. Prostokątne, ramowe wypełnione ziemią. Mogiły zbiorowe (trzy) obok siebie, zorientowane wschód – zachód.

BUDOWA TECHNOLOGICZNA:

Betonowe ramy na podsypce kamienno – żwirowej stanowiącej pewien drenaż przed wodą gruntową. Prostokątne o wymiarach 200 cm x 90 cm x 25 cm h – nagrobki pojedyncze, oraz 404 cm x 200 cm x 25 cm h, 422 cm x 200 cm x 25 cm h i 550 cm x 200 cm x 25 cm h mogiły zbiorowe. W wezglowiu kubistyczne formaki z aluminiowymi tabliczkami inskrypcyjnymi i metalowymi krzyżami (brak 6 krzyży oraz 4 tabliczek). Dotychczasowe, doraźne remonty obejmowały reperacje spękań, uzupełnienie ubytków oraz zatarcie wyprawą akrylową.

STAN ZACHOWANIA:

Stan mogił jest zły i wymaga pilnej renowacji technicznej i estetycznej. Nagrobki odchyliły się od poziomu, obniżyły w stosunku do gruntu w osiach przód – tył lub na boki. Stwierdza się pęknięcia poprzeczne lub ubytki i złuszczenia głównie krawędzi. Wyprawa akrylowa w znacznym stopniu łuszczy się, a spęcherzone fragmenty przerosły mchem. Występują skorupiaste wysolenia i plamy. Szpecą glony i porosty. Powszechnie występują nawarstwienia wtórne, głównie organiczne. Brakuje 6-ciu krzyży i 4-ch tabliczek inskrypcyjnych. Na zachowanych łuszczą się powłoki farb, fragmentami występuje rdza.

ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE:

Mogiły stanowią niejako odrębny zestaw nagrobków, w sąsiedztwie pomnika Armii Krajowej. Sam pomnik oraz kilka wcześniej poddanych konserwacji grobowców, w części południowej kwatery, zachowane są w dobrym stanie. Mogiły wyglądają na zaniedbane i szpecą.

Konieczna jest renowacja oryginalnych betonowych nagrobków.

PROGRAM POSTĘPOWANIA KONSERWATORSKIEGO:

1. Dokumentacja fotograficzna przed i po konserwacji.
2. Oczyszczenie, usunięcie nawarstwień wtórnych – „fałszywej patyny” – mechanicznie metodą hydrodynamiczną z użyciem pary wodnej o regulowanym ciśnieniu – użycie roztworu detergentów typu alkilo, oczyszczenie ręczne gładzikami.
3. Stabilizacja fundamentów – wypoziomowanie.
4. Dezynfekcja – trucie żywotności szkodliwej mikroflory (glony, mchy i porosty) – Sterylan D.
5. Klejenie i zastrzyki wgłębne – klej oraz niskoalkaliczny cement portlandzki.
6. Uzupełnienie ubytków i złuszczeń – modyfikowana zaprawa renowacyjna firmy „Remmers”.
7. Impregnacja – wzmocnienie osłabionych fragmentów nagrobków głęboko penetrującym preparatem krzemooorganicznym „Remmers”.
8. Scalanie kolorystyczne powłoką hydrofobową na gruncie odporna na trudne warunki i czynniki atmosferyczne (Sarsil, Remmers, Akemi) – do wyboru na podstawie wykonanych prób.
9. Konserwatorski remont metalowych tabliczek inskrypcyjnych oraz krzyży. Krzyże oraz możliwe do skopiowania – brakujące tablice zrekonstruować w zachowanej technice.

Dokonując wyboru ~~proponowanych wariantów~~ ratowania mogił należy wziąć pod uwagę również pozostałe nagrobki cmentarza bliźniaczo podobne do przedmiotowych. Cmentarz wpisano do rejestru zabytków województwa podkarpackiego w całości.

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków
z siedzibą w Przemyśle

Delegatura w Rzeszowie

35-064 Rzeszów, ul. Mickiewicza 7

tel./fax 12 242 21 11 7.853-94-62

NIP: 795-20-71-175

do pisma / postanowienia / decyzji

L.dz. Rz 1.DN.5142.1.14.2019

z dnia 21.05.2019

Z upoważnienia

Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
w Przemyśle

Grażyna Pieniądz

GŁÓWNY SPECJALISTA

Delegatura Wojewódzkiego

Urzędu Ochrony Zabytków w Rzeszowie

Opracował:

mgr Roman Dawidziak

mgr Roman Dawidziak